

TILKNYTNINGSPROBLEMET I KRISTEN MISJON

AV HARALD BERGREM

Så snart vi kommer inn på spørsmålet om misjonen og de hedenske folks opprinnelige forhold, vil også det som angår misjon og religion bli aktuelt. Hvordan skal misjonæren vurdere den hedenske religion han står overfor på misjonsfeltet? Selv kommer han som ambassadør for en ny tro. Er det mulighet for at det gamle religiøse grunnlag som fins der ute, på noen måte kan tjene som tilknytning for evangeliet? Eller skal alt i den gamle religion forkastes?

Dette spørsmål har alltid vært aktuelt i kristen misjon. Både misjonæren og kanskje ennå mer de innfødte kristne forkynnere og lærere vil bli nødt til å arbeide med det.

Når vi tar opp dette spørsmål til drøfting, er det sjølsagt ikke for å gi det noen uttømmende behandling. Dertil er problematikken i samband med dette for omfattende. Vår hensikt er å peke på en retningslinje som med grunnlag i den bibelske åpenbaring forhåpentlig kunne vise et stykke på veg.

Problemet om tilknytning er ikke bare et praktisk misjonsspørsmål. Det krever også en teoretisk eller teologisk overveielse med uttrykkelig basis i Bibelen. Videre er det ønskelig å referere ymse synspunkt som er kommet fram om dette emne i den misjonsteoretiske debatt i senere år.

Vi begynner med å stille spørsmål om hva en legger i begrepet «tilknytningspunkt». Det defineres noe forskjellig.¹ Men et felles synspunkt er dette at muligheten for tilknytning ligger dels i den religiøse disposisjon og dels i de religiøse tanker og ideer som finnes. At den religiøse disposisjon er en nødvendig forutsetning for enhver tilknytning er innlysende. Men når det så blir spørsmål om kristendommen kan knyttes til de empiriske religioner og deres bærende ideer, blir straks meningene delte. Her melder seg nemlig spørsmålet

om hvordan menneskene har fått de forskjellige religiøse tanker og ideer. Noen hevder at de religiøse ideer, d.v.s. de ikke-kristne religiøse systemer, er helt igjennom immanente, menneskelige. De skyldes ikke noen Guds åpenbaring til folk eller personer.² Andre mener at det også i ikke-kristne religioner kan påvises spor av Gudsåpenbaring. Gud har åpenbaret seg for dem. I enkelte av de såkalte høyere religioner kan en også utskille enkelte religiøse substanser som angivelig skal skyldes åpenbaring fra Gud.³

Nå er det atskillige divergenser innen disse nevnte syn, når det gjelder spørsmålet om tilknytning. Den mest kjente talsmann for den først nevnte oppfatning er professor Karl Barth. Han mener at når de ikke-kristne religioner er bare menneskeverk, er det heller ikke noen mulighet for tilknytning. Andre, som langt på veg kan være enig med Barth, kan ikke godta hans radikale slutninger. Dette gjelder f. eks. professor H. Kraemer.⁴

Også mellom dem som går inn for det mer optimistiske syn på de hedenske religioner, er meningene delte når det gjelder detaljer i selve oppfatningen av Guds åpenbaring i religionene, og vel også for en del når det gjelder spørsmålet om tilknytning.

Det ligger utenfor vår oppgave her å gå nærmere inn på den teologiske diskusjon om den alminnelige og den spesielle åpenbaring. Vi vil innskrenke oss til å nevne bare springende punkt i den misjons-teoretiske drøfting av denne sak. Og dertil en kort gjennomgåing av noe av det bibelteologiske materiale som vedrører spørsmålet. Til slutt vil vi peke på en løsning av problemet ved å skjelne mellom formale og reale tilknytningspunkt.

Som det vil være kjent har den religionshistoriske skole i teologien ikke skjelnet mellom religion og åpenbaring. Det er skudd av samme rot. Det er den samme åpenbaring som ligger til grunn for all religion.⁵ Dette syn måtte konsekvent føre til opphør av misjonsarbeid i vanlig betydning. Det gjorde det også f. eks. i Tyskland i de kretser hvor denne oppfatning fikk innpass. Men ikke alle trakk disse radikale konsekvenser av det almenreligiøse åpenbaringssynet. I den angelsaksiske verden, og da særlig i Sambandsstatene, ble det hevdet at visstnok var det den samme Gud som hadde åpenbaret seg i alle religioner, men ikke like tydelig. Det hadde funnet sted en utvikling,

og kristendommen sto som det høyeste trin. Kristendommen hadde alt det som de andre religionene hadde, i en meget mer fullkommen form, og den hadde det de manglet.⁶

På den store verdensmisjonskonferansen i Edinburgh i 1910 ble mellom andre også spørsmålet om «misjonens budskap i forhold til de ikke-kristne religioner» behandlet.⁷ En komité hadde sendt ut et spørreskjema til en rekke misjonærer på alle misjonsmarker. Spørsmål nr. 6 på skjemaet lyder slik: «Hvilke elementer i nevnte religion eller religioner presenterer tilknytningspunkt med kristendommen og kan betraktes som en forberedelse (preparation) for den?»⁸ På grunnlag av de nesten to hundre besvarelser av spørsmålene hadde komiteen utarbeidet en rapport som ble lagt fram for konferansen. Her får en da et interessant innblikk i de forskjellige misjonærens syn på ymse hedenske religioner og deres mening om tilknytningspunkt. Dette blir supplert gjennom referatet av diskusjonen om dette emne under selve konferansen. Vi skal ikke her gi noen oversikt over de forskjellige synspunkt. Det som har interessert oss i denne sammenheng, er å bringe på det rene i hvor stor grad den religionshistoriske skoles åpenbaringssyn hadde kommet til uttrykk i rapporten og i diskusjonen. I rapporten finner vi uttalelser som tydelig fører inn det tolerante syn på de hedenske religioner. En misjonær som skriver om animistiske religioner, sier at «all sannhet og all godhet, hvor det enn finnes, kommer gjennom inspirasjonen fra den Hellige Ånd». «Enhver religion eksisterer i kraft av den sannhet som er i den, ikke i kraft av det falske.»⁹ Og i omtalen av de kinesiske religioner heter det at «misjonæren skulle samle opp bruddstykkene av den opprinnelige åpenbaring i de gamle religioner og bruke dem som springsteiner (stepping-stones) til Kristus, idet han anerkjenner (recognising) «logos spermatikos» og «anima naturaliter christiana»».¹⁰

Vi skal ikke kommentere disse uttalelser nærmere. Men dette at de ikke utløste noen særskilt merkbar reaksjon under misjonskonferansen, synes å tyde på at en den gang ikke var klar over hva som kunne ligge i dette syn, og hvilke konsekvenser som kunne trekkes av det.

På misjonskonferansen i Jerusalem i 1928 hadde en oppe det samme problem til ny drøfting.¹¹ Det var den viktigste sak på kon-

feransens program.¹² Spørsmålet om de religiøse verdier i de ikke-kristne religioner var blitt den dominerende sak. Det er ikke vanskelig å merke at det i tidsrommet mellom verdenskonferansen i Edinburgh og verdenskonferansen i Jerusalem har foregått en utpreget forandring i synet på de hedenske religioner. En har studert dem mer inngående. En rekke avhandlinger om kristendommen i forhold til de såkalte høyere religioner ble lagt fram for konferansen. En hadde søkt å erkjenne og påvise de religiøse verdier i hinduismen, konfusianismen, buddhismen og islam. Og i diskusjonen under konferansen kom det synet klart fram at også de hedenske religioner inneholder «sannheter» som en må ta vare på fordi «det er Guds sannhet».¹³ Sjølsagt er det atskillig forskjell i pointeringen av dette syn. De teologiske standpunkt er også utvilsomt meget forskjellige fra en nesten almenreligiøs innstilling hos noen til en mer positiv kristelig innstilling hos andre.¹⁴ Men stort sett må en si at Jerusalemkonferansens referat syner nokså avgjort at det var det optimistiske og velvillige syn på de hedenske religioner som var det rådende.¹⁵

Denne «progressive missionary thinking», som en har kalt dette synet, var forresten kommet bemerkelsesverdig konsekvent til uttrykk et par år før Jerusalemkonferansen. Det var ved Le Zoute konferansens resolusjon i 1926 om misjonærenes arbeidslinjer i Afrika. En framholdt der at det var nødvendig å frigjøre misjonærene for deres altfor sterile innstilling til afrikaneren og de religiøse, moralske og sosiale verdier han representerte. En måtte søke å gjøre det klart for afrikanerne at kristendommen kom ikke som noe fremmed, men som oppfyllelsen av det som Afrikas folk famlende har søkt etter. For det sanne lys, det som lyser over alle mennesker, har lyst også i afrikanerens sjel. Derfor kreves det ikke en nedbrytning, men en systematisk utnyttning av Afrikas åndelige arv. Afrikanernes stammeligion betraktes vesentlig som en skole der afrikaneren skritt for skritt blir beredt for evangeliet. Religionene er en «praeparatio evangelica» (forberedelse for evangeliet), som faktisk har samme forbedende betydning for evangeliet i Afrika, eller andre deler av verden, som gammeltestamentlig religion hadde for evangeliet i Palestina. Konsekvent er denne tanke ført videre slik at de ikke-kristne religioners hellige bøker er å betrakte som deres «Gamle Testamente». Så

har kineserne sitt «Gamle Testamente» i de gamle religiøse skrifter av konfusiansk eller taoistisk opprinnelse. Og inderne har sitt i sine gamle religiøse skrifter.

Den praktiske følge av dette syn måtte da bli at misjonærene brukte de gamle religioners skrifter ved siden av Bibelen eller Det nye testamente, fordi en reknet med at de hedenske religioners hellige skrifter var «skolebøker» som Gud hadde gitt de forskjellige folk for å «preparere dem for evangeliet». Verdensmisjonskonferansen i Tambaram i India i 1938 tok bestemt avstand fra at en kunne bruke ikke-kristne religioners skrifter i stedet for Det gamle testamente som en introduksjon til evangeliet.¹⁶ Og professor H. Kraemer, som skrev sin bok «Det kristne budskap i en ikke-kristen verden» som en orientering for konferansen i Tambaram, polemiserer der sterkt og utvetydig mot alle tendenser til relativisering av kristendommen.¹⁷

Men tanken om at hedenske religioner inneholder reale tilknytningspunkt for kristendommen, dukker likevel opp fra tid til annen. Vi kan her anføre en uttalelse fra pastor dr. phil. A. Capell. Han framholder mellom annet «at Kristus kan bli framstillet som oppfyllelsen av de innfødtes håp. I Afrika har en funnet det mulig å gjøre bruk av de gamle afrikanske religioner som afrikanernes «Gamle Testamente». Det samme skulle være mulig også for misjonen her.»¹⁸ Den ovennevnte anglikanske pastor er sikkert ikke alene om dette syn. Der er uten tvil ikke få misjonærer, og kanskje ennå fler innfødte kristne ledere, som går inn for den oppfatning at de ikke-kristne religioner inneholder «sannheter» som skyldes åpenbaring fra Gud. Vi er fullt klar over, som alt nevnt, at det er betydelige forskjeller i synet på den såkalte alminnelige åpenbaring. Der er misjonærer som er fast forankret i overbevisningen om Guds enestående åpenbaring i Kristus, og som også gir Det gamle testamente sin særskilte plass i åpenbaringshistorien. Men samtidig som de vil være positive i sin kristentro og sitt skriftsyn, framholder de at Gud har også åpenbart seg i hedenske religioner. De understreker gjerne også betydningen av at misjonærene nytter disse «sannhetsglimt» som fins i religionene som tilknytningspunkt for evangeliet.

Vi har også en kjent norsk misjonær som har gjort seg til talsmann for det syn at der er spor etter Guds åpenbaring i hedenske

religioner. Det er dr. K. L. Reichelt, grunnleggeren av Den nordiske kristne buddhistmisjon. I sin bok «Fromhetstyper og Helligdommer i Øst-Asia» (bd. I, 1947) gjør Reichelt rede for sitt syn på den alminnelige og den spesielle åpenbaring og på tilknytningsspunkt mellom religionene. Det som tydeligvis interesserer forfatteren mest, er å kaste nytt lys over spørsmålet om den alminnelige åpenbaring, «fordi den er mindre forstått».¹⁹ I sin definisjon av den alminnelige åpenbaring sier han: «Med den generelle åpenbaring tenker vi på den tilkjennegivelse av Guds vesen, vilje og virke som er gitt oss gjennom naturen og gjennom utsagn som er kommet til oss fra særlig benådede mennesker gjennom tidene i forbindelse med livets store grunnlinjer.»²⁰ Med disse «særlig benådede mennesker» tenker ikke Reichelt på Det gamle testamentes profeter eller Det nye testamentes evangelister, men på framtreddende religiøse ledere i hedenske religioner. Og han blir ikke stående bare ved den tanke at disse særlig benådede mennesker har vært mer trofaste enn andre mot Guds åpenbaring i naturen, og at de således kan sies å være tolkere for denne. Men disse religionenes merkesmenn har mottatt åpenbaring fra Kristus, Guds evige Logos, som står bak den alminnelige gudsåpenbaring.²¹

Vi står her overfor et problem av stor betydning både misjons-teologisk og praktisk. Hvis vi kan rekne med at Gud, Jesu Kristi Far, ved sin Hellige Ånd har talt til de hedenske folk gjennom disse folks religiøse ledere, da vil det nødvendigvis si at det skriftlige nedslag av denne åpenbaring må nyttiggjøres i misjonens tjeneste på misjonsmarken. Men hvis vi ikke med klare og tydelige grunner blir overbevist ut fra Bibelen om denne viktige sak, kan vi ikke innrømme riktigheten av det her nevnte åpenbaringssyn. Fordi Reichelt i sin bok behandler spørsmålet om tilknytningsspunkt og forutsetningene for disse, skal vi i det følgende prøve å gå noe nærmere inn på hans utredning om denne sak.

Reichelt mener altså at det i hedenske religiøse forestillinger og sakrale skrifter fins åpenbaringssannheter som stammer fra Gud. Han mener også at Bibelen taler om dette, og henviser da til skriftmateriale i Romerbrevet, Apostlenes Gjerninger og Johannesevangeliet, som grunnlag for dette syn. Forfatteren anfører først Rom.

1,19—20 og 2,14 f, hvor det står at «Gud har åpenbaret dem det —». Videre anfører han Apostlenes Gjerninger 14,8—18 og 17,15—34. Og så Johannes evangelium 1,1—18.²² Etter å ha lagt fram dette bibelteologiske materiale, går han videre og refererer konkrete eksempler på åpenbaringstanker fra et utvalg av hedenske religiøse skrifter.²³ Disse tanker er ikke bare en frukt av menneskers naturbetraktning, men «Gud har åpenbaret dem det».²⁴ På grunnlag av dette materiale behandler så Reichelt spørsmålet om tilknytningspunkt mellom religionene.²⁵ Han nevner der at det kan være likhet mellom religionene. Den kan være av både formell og reell art. Denne likhet kan ha forskjellige årsaker. Det kan være historisk forbindelse, samme miljø og livskår. «Men i enkelte tilfelle viser det seg at det som gjør utslaget, er en personlig kallsbevissthet, en uforklarlig inngripen av Guds Ånd, en utvelgelse som mennesketanken ikke kan lodde.»²⁶ Dette «hellige materiale, som Kristus ved sin ånd har lagt tilrette i folkenes liv og historiske utvikling»²⁷, må misjonærene utnytte.

Før vi søker å prøve noe av det materiale som Reichelt tar fram i sin bok, og hans anvendelse av det, vil vi gjerne få ha sagt at Reichelt gjennom det han skriver, tydelig legger for dagen sitt positive syn på kristendommens egenart og Bibelens særstilling. Og hans dyktighet og enestående nidkjærhet som misjonær blant Chinas buddhister er også vel kjent. Men vi har enkelte innvendinger mot hans syn på åpenbaringsinnholdet i de hedenske religioner og på spørsmålet om tilknytningspunkt for evangeliet.

Den første innvending vi har, gjelder det rent metodiske. Det må skjelnes mellom det som kan avgjøres ut fra bibelteologisk (kristelig) synspunkt og det som må avgjøres ut fra religionshistorisk synspunkt. Det religionshistoriske stoff kan ikke brukes slik som Reichelt har gjort det og uten videre sammenstilles med det bibelske. Dette henger sammen med at enhver religion må betraktes som en helhet og enhet for seg. En kan ikke løsrive såkalte «lysglimt» eller sprengte ut såkalte «sølvårer» av hedenskapets mørke fjellmasse og sammenstille det med kristne tanker for å påvise likheter. Rent formelt kan det sjølsagt påvises likheter både på det religiøse, etiske og kultiske område. Men derav å slutte at det også innholdsmessig, reelt, skal være likhet, kan ikke forsvares. Det er en metodologisk fordring som mer og mer

vinner gehør innen religionsvitenskapen, at ethvert fenomen må ses på og tolkes innen sitt system og i lys av det vedkommende religion inneholder.²⁸ Da viser det seg at det som for en overflatisk betraktning visstnok fortøner seg som likhet, likevel er noe helt forskjellig. Også i de tilfelle da det historisk kan påvises at en hedensk religion har lånt et begrep fra kristendommen, må en rekne med som gitt at begrepet er blitt uttømt for sitt kristne innhold og fylt med forestillinger fra det religiøse system i hvilket det er blitt inkorporert. Ut fra rent metodiske forutsetninger kan en derfor heller ikke i slike tilfelle konstatere noen reell likhet med reelle tilknytningspunkt.

Den annen innvending knytter seg til Reichelts anvendelse av Skriften som bevis for at Gud har åpenbaret seg for hedningene på en slik måte at vi kan påvise «sannheter» fra Gud i de hedenske religioner. Han synes å slutte fra dette at Gud har åpenbaret seg (Rom. 1,19) til at det *eo ipso* er noe i de hedenske religioner som er virkelige åpenbaringssannheter fra Gud. Men nettopp Rom. 1,19ff. vitner om ganske det motsatte av hva Reichelt går ut fra. Det står der at hedningene i stedet for å ta vare på de sannheter som de skulle kunne eie, «ble dårlige i sine tanker, og deres uforstandige hjerte ble for mørket». «Mens de gjorde seg til av å være vise, ble de dårer.» Derfor kan også Paulus si at «det fins ikke én som er rettfærdig, det fins ikke én som søker Gud». Nemlig den eneste sanne Gud, Jesu Kristi Far. At hedningene søker gud eller guder, benekter hverken Paulus eller andre. Men derfor er det ikke gitt at de søker Gud.

Gud har visstnok åpenbaret seg på sin måte for hedningene, nemlig gjennom skaperverket, som mennesket ved hjelp av sitt medfødte religiøse anlegg kan se som Guds verk og derav vite noe om «hans usynlige vesen og hans evige kraft». Men det er ikke noe menneske som har fulgt denne viten og fått noe adekvat ut av den. Biskop dr. A. Nygren skriver i sin kommentar til ovennevnte avsnitt i Romerbrevet at Paulus i hedenskapet «ingenlunde såg någon Guds uppenbarelse». I de hedenske religioner «är det icke Gud som uppenbaras, utan i stället människans fördärv, icke Guds sanning utan människans lögn».²⁹ Vel er det så, som også Nygren sier, at Paulus her ikke vil gi noen utredning om det vi kaller den generelle åpenbaring. Det Paulus vil understreke, er at hedningene er uten unnskyldning. Men

spør vi så videre: Hvorfor er de uten unnskyldning, lyder svaret: «fordi de, endog de kjente Gud, dog ikke æret eller takket ham som Gud, men ble dårlige i sine tanker» o.s.v.

Det er blitt framholdt at det Paulus skriver i Rom. 1 og 2, er empirisk bestemt, det er apostelens inntrykk av de forasiatiske religioner, og at hans ord om hedningene her derfor ikke kan generaliseres.³⁰ Men dette syn gjør neppe fyldest for det som Paulus her vil ha sagt. Paulus skrev til kristne i Rom. Hans bilde av hedenskapet gjelder ikke bare forasiatere, men også romere, og dermed utvilsomt alle hedninger, også de av en såkalt høyere religiøs type. Vi må nøye oss med å anføre bare en del utsagn fra Paulusbrevene for å vise dette. Han sier at «hedningene er formørket i sin tanke, fremmedgjorte for Guds liv ved den vankundighet som er i dem».³¹ Og han sier til sine lesere at «den gang dere ikke kjente Gud, trellet dere under de guder som i virkeligheten ikke er guder».³² Og når de ofrer, ofrer de ikke til Gud, men til de onde ånder.³³ Han hevder også at avguder i seg selv er en fiksjon. De er skapt av mennesket selv, idet de har byttet bort den uforgjengelige Guds herlighet mot et bilde som er avguder.³⁴ Dette er ord til hedningekristne både i For-Asia, Hellas og Rom. Det må derfor ha aktualitet for hedenskapet der hvor de bor. Og dermed må det også gjelde for alle som ikke kjenner til den eneste sanne Gud, d.v.s. alle hedninger.

Heller ikke de nevnte steder i Apostlenes Gjerninger og Johannes-evangeliets prolog kan sies å støtte teorien om at Gud har åpenbart seg i hedenske religioner slik at vi kan gjenfinne åpenbaringssannheter der.³⁵ Konklusjonen må derfor bli at hverken metodologisk eller bibelteologisk går det an å konstatere noen slags reelle tilknytningsspunkt mellom kristendom og religion.

Vender vi oss så til religionene, ser vi at det i mer eller mindre grad kan registreres formelle likheter mellom religion og kristendom. Men vi kan ikke plukke ut ymse «lysglimt» eller «sannhetsbrokker» og si at «Kristus, Ordet har kastet noe av sitt lys inn blant menneskene, i religionene og kulturen, i tenkning og diktning».³⁶ Heller ikke går det an å konstatere noe grunnleggende i religionene «som for den kristne vitner om at «logossæden» alltid og overalt har vært sådd».³⁷ Vi kan ikke si at Gud har talt gjennom Konfusius, Udda-

laka eller Muhammed eller andre mer eller mindre betydningsfulle religiøse nyskapere eller merkesmenn. Vi kan ikke drive misjon blant kinesere, indere eller afrikanere og fortelle dem at den eneste sanne Gud har åpenbaret seg og talt til enkelte religiøse individer i deres land før evangeliets budskap lød blant dem. De religiøse utsagn som er skriftlig eller muntlig tradert i hedenske religioner, skyldes ikke at den eneste sanne Gud har talt. De har sitt opphav i menneskets egen religiøse bevissthet og i det religiøse menneskes spekulasjoner. Derfor blir det i realiteten ikke noen «overensstemmelse» mellom kristendom og hedenskap, og religionene frambyr ikke noe tilknytningspunkt i egentlig forstand.

Derimot må vi kunne tale om en rekke rent *formale* tilknytningspunkt.³⁸ I de hedenske religioner fins det begrep som rent formalt kan tjene som tilknytning for evangeliet. Mennesket har ut fra sitt medfødte religiøse anlegg, sine egne sjelelige (moralske) reaksjoner, fått inn en rekke begrep av religiøs art.³⁹ Vi kan nevne f. eks. begrepene «gud», «synd», «skyld» og «soning». Videre kan vi si at mennesket i samband med sitt religiøse anlegg, sitt indre kosmiske sansorgan, har fått samvittighetens evne til å skjelne mellom godt og ondt. At mennesket har dette fra den Gud som har skapt dem, sier Skriften med tydelige ord.⁴⁰ Men mens de moralske normer har holdt seg mer i samsvar med Guds åpenbaring i skaperverket, har de religiøse forestillinger om Gud utartet til «vankundighet».⁴¹ Derfor er de religiøse begrep så forskjellige innen religionene innbyrdes og forskjellige fra kristendommen. Men kategoriene er der. Religiøse former fins hos alle folk. Og der må tilknytningen skje.

Allerede apostelmisjonærene nyttet hedensk-religiøse begrep. Vi kan nevne logos-begrepet hos Johannes. Og etterhvert som kristen ekspansjon la nye provinser inn under evangeliets innflytelse, måtte religiøse begrep tas i bruk som tilknytning for kristendommen. Som kjent har bibeloversetterne på misjonsfeltene tatt i bruk hedenske avguders egennavn som navn på den eneste sanne Gud. I China «Shang Ti», i Zululand «Nkulunkulu», på Madagaskar «Andriamanitra», i Kamerun (Mbum) «Wen».⁴² De her nevnte, er navn på guddomer hos disse folk. I seg selv er dette meget dristige tilknytninger. Det er fare for at det istedenfor en *formal* tilknytning kan bli en *real*. Guds-

begrepenes hedenske innhold må tømmes ut og fylles med det kristne gudsbegreps innhold, ellers kan resultatet bli mer eller mindre religiønsblandereri. Og slik alle hedensk-religiøse begrep. Gjennom forkynnelse og undervisning må de renses for sitt opprinnelige innhold og målbevisst preges med det kristne. I pionertiden, før begrepets kristne innhold er innarbeidet, vil selysagt denne fare være størst. Men også senere. Misjonærene må derfor stadig være på vakt her. Ikke bare bibeloversetterne, men også lærerne og forkynnerne. En kan lære mye av innfødte kristne personligheter. Det hender dog stundom at disse går vel langt i sin frykt for kompromiss. Den indiske kristne kvinne Pandita Ramabai ville skjære bort alle hindu-religiøse begrep av bibeloversettelsen. Vi har hørt sagt at Herrens disipler på Madagaskar av frykt for hedenske forestillinger taler et «Kana'ans språk». ⁴³ En må dog ikke være for redd for å trenge inn på det hedenske begreps- og forestillingsområde og gjøre nyerobringer for kristendommen. Men misjonærene må være vektore på Zions murer.

Ikke minst vil dette bli påkrevet etter hvert som en innfødt kristen teologi vokser fram. Den vil erfaringsmessig være fristet til å øse av folkets opprinnelige kilder. En slik tendens blir sjølsagt også stimulert gjennom det moderne relativistiske syn på gudsåpenbaringen. ⁴⁴ Både i Asia og Afrika er det tydelige symptomer på en slik utvikling. Vi kan her bare nevne enkelte eksempler. En kristen kineser sa under en større misjonskonferanse: «Jeg er konfusianer, jeg er kristen.» Han forklarte det slik at kristendommen fullendte de tanker som var framført av Konfusius. ⁴⁵ For noen år siden vakte to indiske teologer, Appasamy og Chakkarai, oppmerksomhet ved at de anvendte Jesu ord i Mt. 5,14 «Jeg er ikke kommet for å oppheve, men oppfylle» på forholdet mellom hinduisme og kristendom. De ville trekke linjer fra Upanishadene til kristendommen. ⁴⁶ Og på Madagaskar har det saktens synt seg liknende tendenser. En madagassisk prest sa i en preken at det var «sjelefordervende villfarelse å tro at våre fedre ikke hadde hatt så pass innsikt i Sannheten at de, endog uten evangeliets hjelp, kunne finne veg til livet». ⁴⁷ Studenter på Ivory presteskole framsatte ved en leilighet den påstand at madagasserne kjente den eneste sanne Gud også før misjonærene kom. De kjente jo Andriamanitra! Daværende rektor på presteskolen gjendrev

påstanden og sa at de kjente *ikke* Gud, d.v.s. «den eneste sanne Gud» før misjonærene kom.⁴⁸ Det er ganske naturlig at innfødte kristne og likeså kristne ledere på misjonsmarken, iallfall for en tid, vil være tilbøyelige til å trekke inn hedenske elementer i kristentroen.⁴⁹ De knytter uten videre kristendommen til de opprinnelige religiøse forestillinger. Mange vil gjøre dette rent umiddelbart. Det behøver ikke å bety så mye. Men når teologer deretter bevisst legger an på å skape en stedegen teologi ved å kombinere kristendom og det gamle hedenskap, kan resultatet bli skjebnesvangert.

Her må misjonærene være på vakt. De må gå i spissen med å få etablert det en kunne kalle tankens og teologiens vaktårn på misjonsmarken. Det er nødvendig nettopp i vår tid med dens utpregede overgangssymptomer og den forvirring som følger med. Men her må det ikke bli bare med et negativt vakthold, men først og fremst et positivt arbeid for på beste måte å naturalisere kristendommen i det nye miljø. Og når det gjelder å tilpasse kristendommen ved å uttrykke den i tankeformer og ordelag som hører sammen med miljøet, står den misjonær og kirkeleder sterkest som er seg bevisst kristendommens egenart og som også kan gjøre rede for dette.

NOTER

- ¹ Sml. f. eks. H. Kraemer: *The Christian Message in a Non-Christian World* s. 132—133. K. L. Reichelt: *Fromhetstyper og helligdommer i Øst-Asia*, I, s. 69.
- ² Så f. eks. professor Karl Barth.
- ³ K. L. Reichelt, *op.cit.* s. 77.
- ⁴ H. Kraemer, *op. cit.* s. 132, om Karl Barths syn: «Preaching, religious education and instruction, missions, theological discussion and instruction, which are felt as natural, indispensable and even as very stringent obligations of the Christian church, seem to assume a rather absurd aspect in the light of this absolutish sentence.»
- ⁵ Sml. f. eks. Sv. Norborg: *Kristendommen og religionene*, s. 17 f.
- ⁶ *World Missionary Conference, 1910, Report of Commission IV*, s. 312, 324—26. *Jerusalem Meeting Report*, bd. I, s. 426 ff.
- ⁷ *The Missionary Message in Relation to Non-Christian Religions, Conference Report*, bd. IV.
- ⁸ *Ibid.* s. 2.
- ⁹ *Ibid.* s. 21 («all truth and all goodness, wheresoever found, come through the inspiration of the Holy Spirit»).
- ¹⁰ *Ibid.* s. 53.
- ¹¹ *The Christian Life and Message in Relation to Non-Christian Systems, Conference Report*, bd. I.
- ¹² *Ibid.* s. 342.
- ¹³ *Ibid.* s. 427.

- 14 Som representanter for henholdsvis det radikale og moderate syn kan nevnes professor Reischauer og Robert E. Speer.
- 15 Det ble også advart mot faren ved synkretisme og falske kompromisser.
- 16 *The World Mission of the Church* (Tambaram) s. 53.
- 17 H. Kraemer, op.cit. s. 338.
- 18 *International Review of Missions*, 1950, s. 188.
- 19 K. L. Reichelt, op.cit. s. 30.
- 20 Ibid. s. 29, uthevet av dr. Reichelt selv.
- 21 Ibid. s. 44.
- 22 Ibid. s. 32.
- 23 Ibid. s. 46—57.
- 24 Ibid. s. 58.
- 25 Ibid. s. 69 f.
- 26 Ibid. s. 71.
- 27 Ibid. s. 79.
- 28 H. Kraemer, op.cit. s. 135. W. Grønbech, *Illustrert Religionshistorie*, 2 opl. s. 15. S. Mowinckel, *Religion og Kultus*, s. 132. «Det er helt nødvendig å se hver religion som den egenartede strukturelle enhet den er. Alle de enkeltheter de inneholder, får sitt innhold og sin mening ut fra den helhet de utgjør ledd av, ikke ut fra hva de betyr i andre helheter.»
- 29 A. Nygren: *Romarbrevet*, s. 114, og dr. theol. R. Hauge i *Norsk Teologisk Tidsskrift* 1949, s. 247—48.
- 30 R. Hauge, op.cit. s. 248.
- 31 Ef. 4,17—19.
- 32 Gal. 4,8. *Før kjente de ikke Gud...*
- 33 1. Kor. 10,19—20.
- 34 Ibid. og Rom. 1,23.
- 35 R. Hauge, op.cit. s. 247—48.
- 36 K. L. Reichelt, op.cit. s. 45.
- 37 S. Mowinckel, op.cit. s. 132.
- 38 H. Kraemer taler i denne sammenheng om «adaptation», op.cit. s. 307 f.
- 39 Sml. S. Mowinckel, op.cit. s. 127.
- 40 Sml. f. eks. Pred. 3,11.
- 41 Rom. 2,14 f. Ap. Gj. 17,29—30
- 42 Nkulunkulu — «Den store store». Shang Ti — «Herskeren i det høye». Andriamanitra — «Den velluktende herre» eller «Himlens herre». Wen — muligens «Slakteren».
- 43 Muntlig meddelelse av misjonsprest H. Bjåstad.
- 44 Det åpenbaringssyn at det er den samme Gud som har gitt seg til kjenne i alle religioner, finner vi også på muhammedansk område i Bahaismen. Der heter det f. eks. at «the Sun of Reality (God) is one, but the places of rising are numerous. Thus, Reality is one, but it is shining upon several mirrors.»
- 45 P. Baagøe i *Religioner fra Missionslandene og deres Forhold til Kristendommen* s. 35.
- 46 Sml. f. eks. V. Chakkarai: *Jesus the Avatar*.
- 47 Johs. Johnson: *Det første Hundreår av Madagaskars Kirkehistorie*, s. 40. Sml. L. J. Danbolt i *Korsets ord og troens tale* (festskrift til professor Hallesby) s. 200.
- 48 Samme kilde som nevnt i note 43.
- 49 Johs. Johnson, op.cit. s. 41. En gammel kristen skulle på menighetens vegne ønske J. J. god reise. Han sa: «Gud og Fedrene velsigne deg!»